

Srpen 2023

OBSTRUKCE: CHYBA SYSTÉMU A PARLAMENTNÍ ZVYKLOSTI

Karel Sál

Shrnutí

Nelegitimní součást parlamentní demokracie, poslední možnost, jak zabránit tyranii většiny či chyba systému – to je jen krátký výčet názorů, co vlastně znamenají obstrukce v parlamentním režimu. Zdlouhavé projevy či vršení příspěvků se objevuje v demokraciích v Evropě, Americe, Asii i Africe, stejně tak diskuze o jejich legitimitě či udržitelnosti. Na výskyt a konečný počet obstrukcí má vliv několik zásadních faktorů: politický systém konkrétního státu, jednací řád zastupitelského tělesa, politická kultura, míra polarizace politické scény (a potažmo celé společnosti) či prostě fakt, že konkrétní téma nebo právní norma je natolik kontroverzní, že stojí za námahu se obstrukčním chováním pokusit zvrátit výsledek celého zákonodárského procesu, jelikož účel světí prostředky.

Tento paper se zabývá fenoménem obstrukcí jak v tuzemsku, tak příklady ze světa. Ukážeme, že obstrukce se dají dělat různými a mnohdy bizarními způsoby, a některé formy jdou až na hranu absurdity. Připomeneme slavné parlamentní bitky a také zabrousíme do počátků české národní politiky, která v Říšské radě obstrukce používala neobvykle často.

Divoká obstrukce kam se podíváš

Nejprve k samotné podstatě obstrukčního jednání. Původ českého slova má kořeny v latinském *obstruere* – tedy *stavět do cesty*. V politickém prostředí se jedná o politický akt, kdy se obstruent či obstruenti snaží za pomoci koordinovaného jednání znemožnit dokončení konkrétního politického procesu, velmi často přijetí určité legislativní normy.

Způsob, jaký obstruent zvolí, určuje rozdíl mezi divokou (nelegální a nepřijatelnou) a technickou (legální) obstrukcí. Prvně jmenované obstrukce jsou velmi širokou kategorií, do které spadají různé parlamentní strkanice, potyčky, fyzické útoky, blokování těla na tělo, použití pyrotechniky, házení vajec nebo jasně kriminální činy, jako je ublížení na zdraví či dokonce vražda. Takové jednání je samozřejmě nežádoucí, jelikož narušuje samotnou podstatu demokratického procesu, kterou je strukturovaná diskuze a vyrovnaná reprezentativita všech relevantních názorů a zájmových skupin. Ačkoliv divoké obstrukce jsou nelegální a nežádoucí, takového jednání jsme často svědky i v rozvinutých demokraciích.

Případů, kdy emoce a horké hlavy zvítězí nad rozumem a slušným chováním, je bohužel celá řada. Mezi divoké obstrukce počítáme třeba odpálení dýmavnice v albánském parlamentu v roce 2017 (DW 2017), či surrealistický výkon ukrajinského poslance Olega Barna, který lze klasifikovat opravdu jen obtížně. V roce 2015 jakožto reprezentant vládního bloku přinesl tehdejšímu premiéru Jaceňukovi pugét květin. V tom by nebyl žádný problém, ale překvapený předseda vlády asi nereagoval dle očekávání, tak se ho Barna pokusil od pultíku odnést, přičemž mu sáhl mezi nohy. To vyvolalo další, ale mnohem větší a prudší potyčku mezi zákonodárci, kterou odneslo několik roztržených sak a košilí (ČTK, 2015).

Dalším příkladem legislativního sboru, kde se nejde pro facku daleko, je tchajwanský parlament (oficiálním názvem Legislativní Jüan). Bitky a strkanice byly koloritem tchajwanské politiky 90. let a situace se i přes mírné uklidnění tu a tam opakuje i v 21. století. Například v roce 2007 se do sebe pěstmi a kopanci pustilo na 50 zákonodárců, tedy téměř půlka celého osazenstva (BBC, 2017). Politici tehdy řešili reformu volební komise – velmi důležitého orgánu, který má na starost pravidla organizace a sčítání voleb na Tchaj-wanu.

Případem nehodným k následování může být také Kanada. V roce 2016 se premiér Justin Trudeau pokusil ukončit strkanici mezi poslanci velmi osobitým způsobem. Se slovy „Get the fuck out of my way!“ měl nevybíravě chytit opozičního leadera Gorda Browna za ruku a k velkému zmatení všech následně udeřil loktem do hrudi (čti do prsou) poslankyni za New Democratic Party Ellen Brosseau, která dle očitých svědků prostě jen stála ve špatnou dobu na špatném místě (MacCharles, 2016). Strkanice vznikla kvůli zákonu povolující asistovanou sebevraždu.

Bohužel monokly a potlučeniny nejsou tím nejhorším, co parlamentní půda kdy zažila. Pokud zabrousíme o několik desetiletí zpět, najdeme situace, kdy politická debata přerostla dokonce ve vraždu. V Brazílii v roce 1963 senátor Arnon de Melo z pistole 3krát vystřelil na politického soka Silvestra Périclese, který mu měl dlouhodobě vyhrožovat smrtí. Bohužel trefil jiného senátora – Josého Kairalu, který i přes rychlou lékařskou pomoc zemřel. Po ročním vězení byl ale Melo osvobozen, jelikož soud dospěl k závěru, že se jednalo o sebeobranu (Casarin, 2019). Podobný případ se stal i v Evropě. V roce 1928 lídr černohorské Lidové radikální strany (NSR) Puniša Račić přímo na půdě parlamentu zastřelil tři zákonodávce, včetně předsedy Chorvatské rolnické strany (HSS) Stjepana Radiće (Gleny 2012: 410). Několikanásobná vražda byla výsledkem vyhocené debaty o právech jednotlivých národů uvnitř tehdejšího Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. A pokud chceme být ohledně obstrukčních vražd

důslední, nemůžeme opomenout osud Julia Ceasara, který byl pro své ambice a možnost zisku královského titulu zabit 44 před n. l.

Jak vidíme, nelegální obstrukce se dějinami táhnou jako červená niť a ani Česká republika není výjimkou. Strkanice mezi Lubomírem Volným a několika poslanci ČSSD v roce 2021 je také klasifikována jako nelegální obstrukce a Volný za ni od mandátového a imunitního výboru vyfasoval pokutu ve výši 90 800 korun (ČTK, 2021).

Co je dovoleno

Všechny výše uvedené případy jsou důsledkem nerespektování základních pravidel slušnosti či dokonce platných zákonů. V rámci obstrukcí ale existují i legální obstrukční postupy, které jsou považovány za výsostné právo opozice případně odpůrců vlády. V obecné rovině jde o využití zvláštních institutů v rámci politického procesu, které ale v původním smyslu slova neměly sloužit jako blokační nástroj.

Světově nejrozšířenější legální obstrukční technikou jsou předlouhé promluvy v zastupitelském tělesu, tzv. filibustering. Řečník využívá neomezeně dlouhého práva na promluvu, jelikož v určitých případech (např. starověký Řím, Velká Británie 19. století či v USA v některých případech dodnes) je doba řečnění omezena jen velmi málo. To vychází ze samotné podstaty zastupitelské demokracie, ve které mají právo dostatečně vyjádřit se k nové legislativě všichni přítomní.

Neomezeného času lze využít v kritické chvíli, kdy se má hlasovat o konkrétní právní normě a zabrzdit či zcela zhatit přijetí zákona úplně. Slavných případů je celá řada. Už v antickém Římě se Cato mladší pouštěl do předlouhých proslovů, které trvaly až do západu slunce, kdy senát končil své zasedání. Důvodem byl odpor vůči uzurpátorským tendencím Julia Ceasara. V novodobé historii rekord ve filibusteringu drží americký senátor za Demokratickou stranu Strom Thurmond, který v roce 1957 řečnil nepřetržitě úctyhodných 24 hodin a 18 minut, aby méně úctyhodně zabránil přijetí zákona o občanských právech pro černošské obyvatelstvo (Civil Rights Act of 1957; Vinograd, 2016). To český rekord Tomia Okamury, který vydržel řečnit 7 hodin a 7 minut (Kopecký, 2023), může být ještě podstatně vylepšen.

Dlouhé proslovy ale nejsou jediná technika, jak legálně zabrzdit něco, co se zástupcům opozice nelíbí. V Japonsku používají tzv. volského pochodu. Hlasování v parlamentu probíhá u speciálního stolku, ke kterému musí všichni poslanci dojít. Ti, kteří s normou nesouhlasí, se ke stolku doslova šourají, tj. jdou pomalu jako vůl či kráva. Podobným způsobem pronášejí své proslovy, které připomínají zpomalený film (AP, 2015).

Jak je vidět na příkladech, vliv na užívání konkrétní obstrukční techniky mají hlavně parlamentní zvyklosti, jednací řád a také vynalézavost místních zákonodárců. To je možná důvod, proč Česká republika má obstrukčních technik takové množství.

Češi umí

Tuzemská politická scéna zažila obstrukčních jednání celou řadu. Pokud zabrousíme do samých začátků české národní politiky, tak vidíme, že obstrukcí se naši předci rozhodně nebáli. V rámci Rakouska-Uherska čeští zástupci v Říšské radě (tj. tehdejší parlament Předlitavska) kromě nelegálních obstrukcí v podobě házení kalamářů a spisů, rvaček, působení hluku různými hudebními nástroji, demolování nábytku a vytlačování předsedajícího z předsednického stolku (Rumpler, 2000: 840–844) také stále

dokola podávali návrhy s přednostním projednáváním, předčítali různé petice a interpelace či trvali na časově velmi náročném jmenovitém hlasování (Höbelt, 2020: 956–958).

Duch rakousko-uherské politiky se přelil i do České republiky. Od 90. let 20. století zažil český parlament několik zásadních obstrukcí. V roce 1997 poslanci SPR-RSČ obstruovali přijetí česko-německé deklarace a některé projevy byly natolik ostré, že sněmovna poté vydala Miroslava Sládka k trestnímu stíhání. Patrně nejdelší obstrukci mají na svědomí tehdy opoziční strany ODS, TOP 09, KDU-ČSL a hnutí STAN, které neúspěšně 270 dní obstruovaly přijetí zákona o EET. S obstrukcemi se setkáváme i v tomto volebním období.

Nyní se nabízí otázka, proč jsou obstrukce v České republice tak časté? Je to především způsobeno nastavením jednacího řádu sněmovny, kdy je omezena doba pro třetí čtení zákona, které se může konat pouze ve středu a v pátek mezi 9. a 14. hodinou. Důvodem jsou zahraniční cesty členů vlády a ostatních poslanců, kteří v současné úpravě vědí, že na středu a pátek by si nic domlouvati neměli, aby nechyběli na důležitém hlasování. Existuje tak pouze malý časový úsek, kdy stačí dlouze hovořit, vzít si přestávku na poradu klubu či protahovat schvalování programu schůze (Askari, Wintr, 2017: CXIX–CXXIV) a přijetí nežádoucí normy je ohroženo.

A teď se dostáváme k samotnému jádru problému: jsou obstrukce spíše chybou systému či přirozeným právem opozice? Co odborník, to jiný názor (např. Danda, 2022; Klang, 2014). Názory se mění i u samotných politiků, a to v závislosti na situaci, zda jsou v opozici, či ve vládě. Opoziční poslanci si samozřejmě nechtějí nechat vzít poslední možnost, jak se postavit proti nápadům vlády a koaliční tábor zase nechce nechat menšinu zasahovat do rozhodování většiny. Možnost, že se situace obrátí a obstrukce budou pro dotyčného zase důležité, tak mohou brzditi snahy o vyřešení tohoto problému novelizací jednacího řádu Poslanecké sněmovny. Můžeme odhadovat, že obstrukce v České republice ještě nějakou dobu existovat budou. Ostatně tradice je tradice.

Zdroje

- Askari, D., Wintr, J. (2017). Parlamentní obstrukce ve světle ústavněprávních diskusí. Správní právo, číslo 7-8/2017. <https://www.mvcr.cz/soubor/askari-wintr-pdf.aspx>
- AP, (2015). Japanese opposition uses 'cow walk' to delay bill. Taipei Times. 19. 9. 2015. <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2015/09/19/2003628054>
- BBC, (2017). Taiwan's brawling in parliament is a political way of life. 18. 7. 2017. <https://www.bbc.com/news/world-asia-40640043>
- Casarin, R. (2019). Há 56 anos, o pai de fernando collar matava um senador dentro do congresso. Aventuras na História. 4. 12. 2019. <https://aventurasnahistoria.uol.com.br/noticias/reportagem/historia-arnon-de-mello-morte-senado.phtml>
- ČTK, (2015). Bitka v ukrajinském parlamentu. Koalice se poprala během reportu o činnosti vlády. Hospodářské noviny. 12. 12. 2015. <https://zahranicni.hn.cz/c1-64967180-bitka-v-ukrajinskem-parlamentu-koalice-se-poprala-behem-reportu-o-cinnosti-vlady>
- ČTK, (2021). Volný dostal za potyčku ve sněmovně trest ve výši jednoho poslaneckého platu. Proti pokutě se odvolá. Irozhlas.cz. 16. 2. 2021. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/lubomir-volny-snemovna-potycka-mandatovy-a-imunitni-vybor-pokuta_2102161245_tzr
- Danda, O. (2022). Wintr: Obstrukce ničí demokracii a vládu lidu. Novinky.cz. 1. 2. 2023. <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-wintr-obstrukce-nici-demokracii-a-vladu-lidu-40385726>
- DW, (2017). Smoke bombs cloud vote in Albanian parliament. Deutsche Welle. 18. 12. 2017. <https://www.dw.com/en/smoke-bombs-in-albanian-parliament-cloud-controversial-vote/a-41847294>
- Glenny, M. (2012). The Balkans: 1804–2012. London: Granta Books.
- Höbelt, L. (2002). Parteien und Fraktionen im cisleithanischen Reichsrat. In: Rumpler, H., Urbanitsch, P. (Hrsg.): Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band VII/1. Verfassung und Parlamentarismus, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Kopecký, J. (2023). Okamura zlomil svůj vlastní rekord. Kvůli penzím mluvil víc než 7 hodin. Idnes.cz. 28. 2. 2023. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rekordne-dlouhe-vystoupeni-tomio-okamura-spd-deja-vu-rust- Duchodu-pandemicky-zakon.A230228_173238_domaci_kop
- Klang, M. (2014). Obstrukcím se dá bránit jen těžko. Koalice má přesto šanci. Aktualne.cz. 1. 8. 2014. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/obstrukcim-se-da-branit-tezko-zcela-nemozne-to-ale- neni/r~5a5bc9f017f611e4abac002590604f2e/>
- MacCharles, T. (2016). Justin Trudeau 'manhandled' MP in Commons uproar, opposition says. Toronto Star. 18. 5. 2016. https://www.thestar.com/news/canada/justin-trudeau-manhandled-mp-in-commons-uproar-opposition-says/article_b9b3e985-c38b-57ac-937e-e5bcee567122.html
- Vinograd, C. (2016). The Longest Filibusters: Where Does Chris Murphy Stack Up? Nbcnews.com. 16. 6. 2016. <https://www.nbcnews.com/politics/congress/longest-filibusters-where-does-chris-murphy-stack-n593451>

Rumpler, H. (2000). Parlament und Regierung Cisleithaniens 1867 bis 1914. In: RUMPLER, H., Urbanitsch, P. (Hrsg.): Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band VII/1. Verfassung und Parlamentarismus, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz